

กรมบังคับคดี
กระทรวงยุติธรรม

คู่มือ สัญญาสำหรับ ผู้ประกอบการ

[http : www.facebook.com](http://www.facebook.com)
กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม

คู่มือ

สัญญาสำหรับ ผู้ประกอบการ

จัดทำโดย กรมบังคับคดี
พิมพ์ครั้งที่ 1 : จำนวน 3,000 เล่ม
พฤษภาคม 2559

สัญญาสำหรับผู้ประกอบการ

สารบัญ

หน้า

- ความหมายของสัญญา (สัญญาคืออะไร?) 3
- องค์ประกอบของสัญญา 5
(ทำสัญญาต้องคำนึงถึงอะไรบ้าง?)
- คู่สัญญา (ความสามารถของคู่สัญญา) 6
- วัตถุประสงค์ของสัญญา (เป้าหมายของการทำสัญญา) 14
- การตกลงวัตถุประสงค์ของสัญญา 19
ให้แตกต่างจากที่กฎหมายกำหนด
- การแสดงเจตนาเข้าทำสัญญา 21
- วิธีการทำสัญญา (แบบของสัญญา) 28
- การทำสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ 33
- ความไม่สมบูรณ์ของสัญญา 35
(สัญญาไม่สมบูรณ์คืออะไร? มีผลอย่างไร?)
- การเลิกสัญญา 40
- ผลแห่งการเลิกสัญญา (เมื่อเลิกสัญญาจะเป็นอย่างไร) 45

สัญญาสำหรับผู้ประกอบการ

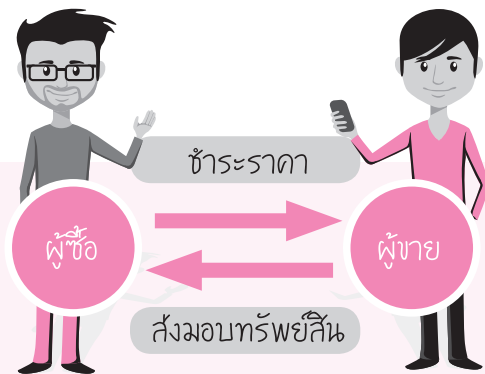
ความหมายของสัญญา
(สัญญาคืออะไร)

สัญญา หมายถึง ข้อตกลงระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย หรือหลายฝ่าย ที่ยอมเข้ามาผูกพันกันว่า จะกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง และหากฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง อีกฝ่ายก็สามารถใช้สิทธิตามกฎหมายเรียกร้องให้ปฏิบัติตามข้อตกลงได้

4 สัญญาสำหรับผู้ประกอบการ

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เอง “สัญญา” จึงถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการทำธุรกิจ ทั้งนี้เพราะการทำธุรกิจต่างๆ ย่อมขับเคลื่อนไปด้วยการสร้างความผูกพันกับบุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ลูกค้า แหล่งเงินทุน เจ้าของปัจจัยการผลิต ทั้งทางด้านการค้าขายและการให้บริการเพื่อการแสวงหากำไร

ทั้งนี้ ลักษณะสัญญาที่ใช้ในทางธุรกิจส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะสัญญาที่เรียกว่า “สัญญาต่างตอบแทน” ซึ่งเป็นสัญญาที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ให้แก่คู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย ที่จะต้องกระทำการหรือไม่กระทำการเพื่อต่างตอบแทนกันและกัน หรืออาจเรียกได้ว่าทั้งสองฝ่ายต่างเป็น “เจ้าหนี้” และ “ลูกหนี้” ซึ่งกันและกัน เช่น ในสัญญาซื้อขาย ผู้ซื้อเป็นลูกหนี้ที่มีหน้าที่ชำระราคาทรัพย์สินที่ซื้อให้แก่ผู้ขายและผู้ขายก็เป็นลูกหนี้ที่มีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวให้แก่ผู้ซื้อ เป็นต้น

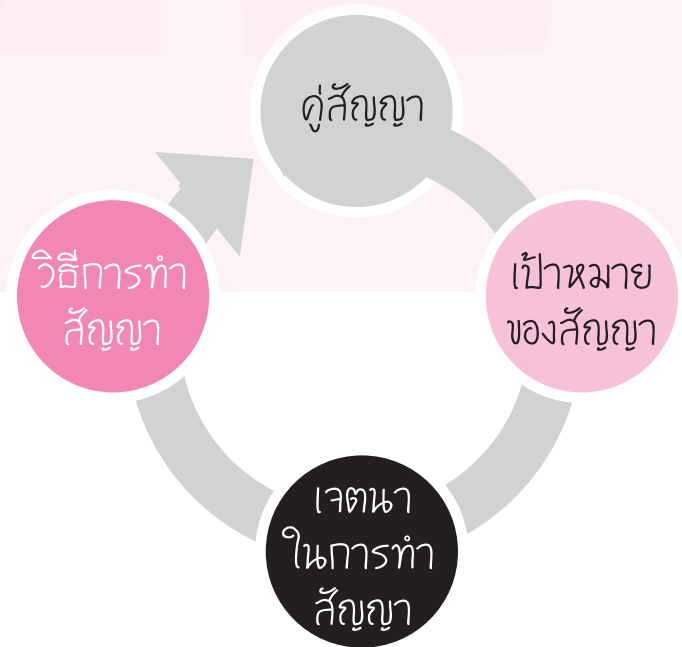
องค์ประกอบของสัญญา

(ทำสัญญาต้องคำนึงถึงอะไรบ้าง?)

ในการตกลงทำสัญญาใดๆ นั้น ผู้ทำสัญญาจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นสาระสำคัญของสัญญา ดังนี้

1. คู่สัญญา (ความสามารถของคู่สัญญา)
2. เป้าหมายของสัญญา (วัตถุประสงค์ของสัญญา)
3. การแสดงเจตนาในการทำสัญญา
4. วิธีการทำสัญญา (แบบของสัญญา)

องค์ประกอบข้างต้นนี้จะต้องสมบูรณ์ครบถ้วน สัญญาจึงจะสามารถมีผลบังคับใช้กันได้อย่างเต็มที่ ในทางกลับกันหากสัญญานั้นๆ มีความบกพร่องในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งก็จะเกิดผลเสียต่อสัญญา ซึ่งจะทำให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้น **“ไม่สมบูรณ์”** ซึ่งอาจไม่สามารถบังคับใช้กันได้หรืออาจถูกบอกกล่าวยกเลิกได้ในภายหลัง

คู่สัญญา

(ความสามารถของคู่สัญญา)

คู่สัญญาหรือบุคคลทุกฝ่ายที่เข้ามาตกลงทำสัญญาด้วยกัน โดยคู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะเจรจาตกลงกำหนดสิทธิและหน้าที่ของแต่ละฝ่ายเพื่อที่จะสร้างความผูกพันที่ยอมรับได้ระหว่างกัน

1. ใครจะเป็นคู่สัญญาได้บ้าง

ผู้ที่จะมาเป็นคู่สัญญาจะต้องมีความเป็น **“บุคคล”** กล่าวคือ คู่สัญญาอาจเป็นบุคคล ดังต่อไปนี้

(1) **“บุคคลธรรมดา”** ได้แก่ มนุษย์ทั่วไปที่มีชีวิตจิตใจ ไม่ว่าจะ เป็น ชาย หญิง เด็ก คนชรา ขอเพียงยังมีชีวิตมีสภาพบุคคลอยู่ก็สามารถ มาเป็นคู่สัญญาได้

(2) **“นิติบุคคล”** ได้แก่ บุคคลซึ่งกฎหมายบัญญัติสมมติขึ้น ให้เป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่งโดยมีสภาพบุคคลเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา ดังนั้น นิติบุคคลจึงมีสิทธิ หน้าที่ และความสามารถได้เช่นเดียวกับบุคคล ธรรมดา เว้นแต่ สิทธิหน้าที่ต่างๆ ซึ่งโดยสภาพแล้วจะพึงมีเป็นการเฉพาะ บุคคลธรรมดาเท่านั้น

ทั้งนี้ นิติบุคคลอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- นิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน คือ นิติบุคคลที่บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน สมาคม มูลนิธิ รวมถึง บริษัทมหาชนจำกัด ที่กำหนดขึ้นโดยพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 ด้วยเช่นกัน

8 สัญญาสำหรับผู้ประกอบการ

● นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน คือ นิติบุคคลที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเฉพาะอื่นๆ นิติบุคคลเหล่านี้โดยทั่วไปจะมีอำนาจและหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะซึ่งเป็นภารกิจของรัฐ นิติบุคคลมหาชนโดยปกติจึงหมายถึงรัฐหรือหน่วยงานทางปกครองหรือองค์การมหาชนที่จัดทำบริการสาธารณะ เช่น จังหวัด กระทรวง ทบวง กรม องค์การมหาชน เป็นต้น

เช่น “บริษัท A” ขายสินค้าให้กับ “นาย กุ๊กไก่” กรณีเช่นนี้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็น “นิติบุคคล” และอีกฝ่ายหนึ่งเป็น “บุคคลธรรมดา”

หรือ “บริษัท C” ให้ “บริษัท D” เช่าที่ดินเพื่อสร้างอาคารพาณิชย์ กรณีเช่นนี้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเป็น “นิติบุคคล”

คู่สัญญา

- บุคคลธรรมดา
- นิติบุคคล

2. ข้อควรระวังในเรื่องคู่สัญญา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า คู่สัญญานั้นอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ แต่ข้อระวังบางประการในเรื่องคู่สัญญา ดังนี้

(1) “บุคคลธรรมดา” จะต้องมีความสามารถในการใช้สิทธิ เข้าทำสัญญา

กรณีคู่สัญญาเป็นบุคคลธรรมดา บุคคลโดยทั่วไปย่อมมีความสามารถในการเข้าทำสัญญาเป็นคู่สัญญาได้โดยปกติ แต่อย่างไรก็ตามในทางกฎหมายบุคคลบางประเภทถูกจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิ ซึ่งส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าทำสัญญา โดยคนกลุ่มนี้เรียกว่า “บุคคลผู้ไร้ความสามารถ” อันได้แก่ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ และคนวิกลจริต

ดังนั้น การเลือกคู่สัญญาที่เป็นบุคคลธรรมดานั้น ข้อพึงระวังที่สำคัญคือ คู่สัญญาจะต้องเป็นคนที่มีความสามารถในการใช้สิทธิตามกฎหมาย ไม่เป็นผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนวิกลจริต

ทั้งนี้ หากคู่สัญญาเป็น “บุคคลผู้ไร้ความสามารถ” จะส่งผลให้เกิดสัญญาที่ “ไม่สมบูรณ์” และมีผลตกเป็น “โมฆียะ” ซึ่งอาจจะถูกบอกล้างสัญญาได้ในภายหลัง

10 | สัญญาสำหรับผู้ประกอบการ

เช่น การที่ผู้ประกอบการธุรกิจขายรถยนต์ให้แก่เด็กที่อายุไม่ถึง 20 ปี กรณีเช่นนี้อาจทำให้สัญญาซื้อขายรถยนต์นี้อาจถูกบอกล้างได้ในภายหลัง

บุคคลผู้ไร้ความสามารถ

- ผู้เยาว์
- คนไร้ความสามารถ
- คนเสมือนไร้ความสามารถ
- คนวิกลจริต

(2) นิติบุคคล” จะต้องดำเนินการโดยผู้แทนของนิติบุคคล

เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้น ไม่มีชีวิตร่างกายจึงไม่สามารถที่จะแสดงเจตนาหรือทำการโดยตนเองได้ ความประสงค์ต่างๆ ของนิติบุคคลจะแสดงออกโดยผ่านการดำเนินการของผู้แทนของนิติบุคคล ดังนั้น ผู้แทนของนิติบุคคลจึงเปรียบเสมือนแขนขาของนิติบุคคลนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้เองการที่คู่สัญญาเป็นนิติบุคคลย่อมต้องดำเนินการโดย “ผู้แทนของนิติบุคคล” มีผู้แทนของนิติบุคคลเข้ามาเจรจา จึงจะส่งผลให้สัญญาสร้างความผูกพันกับนิติบุคคล แต่หากบุคคลที่เข้ามานั้น ไม่ใช่ผู้แทนของนิติบุคคล แม้ว่าสัญญาอาจเกิดขึ้นแต่ก็จะ “ไม่ผูกพัน” กับนิติบุคคล ซึ่งเท่ากับว่านิติบุคคลไม่ได้เข้ามาเป็นคู่สัญญาและไม่สามารถอ้างสิทธิตามกฎหมายบังคับกับนิติบุคคลนั้นได้

เช่น นายก๊วกโกต้องการทำสัญญาเช่าอาคารจากบริษัท B แต่หากนายก๊วกโกไม่ได้ทำสัญญากับผู้ที่ เป็น “ผู้แทนของบริษัท B” สัญญาเช่าที่เกิดขึ้น แต่ก็ถือว่าเป็นสัญญาที่ไม่ได้ทำกับบริษัท B จึงไม่สามารถเรียกร้องให้บริษัท B ส่งมอบอาคารตามสัญญาเช่าได้

(3) นิติบุคคลจะต้องดำเนินการภายใต้กรอบวัตถุประสงค์

กรณีคู่สัญญาเป็นนิติบุคคล นอกจากนิติบุคคลจะต้องดำเนินการโดยผู้แทนของนิติบุคคลแล้ว นิติบุคคลนั้นก็ไม่สามารถที่จะดำเนินการได้อย่างอิสระทั่วไปดังเช่นบุคคลธรรมดา หากแต่นิติบุคคลนั้นถูกสร้างให้เพื่อดำเนินการภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นไว้ในตราสารจัดตั้งนิติบุคคลเท่านั้น

ดังนั้น กิจกรรมต่างๆ ที่นิติบุคคลตกลงผูกพันตามสัญญา ก็จะต้องเป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้นเท่านั้น ทั้งนี้หากมีกิจกรรมหรือความผูกพันใดตามสัญญาที่อยู่นอกเหนือกรอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล สัญญาที่ทำขึ้นมา ก็อาจจะไม่มีผลผูกพันนิติบุคคลนั้นๆ ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถเรียกร้องให้นิติบุคคลปฏิบัติตามสัญญา (เรื่องวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลในกรณีเป็นห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนอธิบายไว้ในเล่ม **“ห้างหุ้นส่วน”** ในกรณีเป็นบริษัทจำกัดอธิบายไว้ในเล่ม **“บริษัทจำกัด”**)

เช่น นาย กุ๊กไก่ ต้องการทำสัญญาจ้างบริษัท B ให้ผลิตรถยนต์ แม้ว่านาย กุ๊กไก่ จะทำสัญญากับผู้ที่เป็นผู้แทนของบริษัท B ก็ตาม แต่หาก **“การผลิตรถยนต์”** ไม่ได้อยู่ในกรอบวัตถุประสงค์ของบริษัท B สัญญาจ้างที่ทำขึ้นก็ไม่ผูกพันบริษัท B และไม่สามารถเรียกร้องกับบริษัท B ได้

คู่สัญญาเป็นนิติบุคคล

- ต้องทำโดยผู้แทนของนิติบุคคล
- ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบของนิติบุคคล

วัตถุประสงค์ของสัญญา (เป้าหมายของการทำสัญญา)

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการทำสัญญา คือ ประโยชน์ที่คู่สัญญามุ่งหมายคาดหวังว่าจะได้รับจากการเข้าผูกพันตามสัญญา โดยสัญญาทุกสัญญาจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการทำสัญญาเสมอ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของสัญญานั้น แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

(1) **วัตถุประสงค์ภาวะวิสัย** เป็นวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของตัวสัญญา และเป้าหมายดังกล่าว คือสิทธิ หน้าที่ของคู่สัญญาที่สร้างความผูกพันนั่นเอง

เช่น สัญญาซื้อขาย เป้าหมายของสัญญา คือ การชำระราคา การโอนความเป็นเจ้าของ และส่งมอบทรัพย์สิน เป็นต้น

(2) **วัตถุประสงค์อัตวิสัย** เป็นวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายซึ่งเป็นการต้องการส่วนตัวของคู่สัญญา ซึ่งคู่สัญญาอาจมีเป้าหมายในการทำสัญญาที่คาดหวังมากไปกว่าวัตถุประสงค์ภาวะวิสัยที่เป็นเป้าหมายของตัวสัญญาก็เป็นได้ แต่ความต้องการส่วนตัวของคู่สัญญานี้จะเป็นวัตถุประสงค์ของสัญญาก็ต่อเมื่อคู่สัญญาทุกฝ่ายได้ **“รับรู้”** ความต้องการนั้นๆ จนกลายเป็นความต้องการร่วมกันของทุกฝ่ายตั้งแต่ก่อนทำสัญญา

เช่น ผู้ซื้อต้องการซื้อบ้านเพื่อนำไปเปิดกิจการขายเสื้อผ้า ความต้องการที่จะนำบ้านไปเปิดกิจการขายเสื้อผ้านี้เองที่เป็นวัตถุประสงค์ อัตรวิสัย ซึ่งจะเป็นวัตถุประสงค์ของสัญญาเมื่อผู้ขายทราบความต้องการนั้น ก่อนที่จะทำสัญญาซื้อขายกัน เป็นต้น

ดังนั้น ในการตกลงทำสัญญาคู่สัญญาจะต้องคำนึงถึงการกำหนด วัตถุประสงค์ทั้งในส่วนของสัญญาและวัตถุประสงค์ที่เป็นความต้องการ ของส่วนตัวของคู่สัญญา เนื่องจากหากวัตถุประสงค์ในส่วนใดมีความ บกพร่องจะส่งผลเสียต่อการทำสัญญานั้นได้

เช่น นาย ก ก็ไปตกลงทำสัญญาเช่าบ้านจากนาย ข หนึ่งเพื่อใช้เปิดบ่อน การพนัน (ซึ่งขัดต่อกฎหมาย) เช่นนี้ แม้เนื้อหาในสัญญาจะไม่ปรากฏเรื่อง การใช้เปิดบ่อน แต่หากความต้องการส่วนตัวนี้ที่คู่สัญญารับรู้กันทุกฝ่าย สัญญาเช่าที่ทำกันไว้นั้นก็ไม่สามารถบังคับใช้ได้ เป็นต้น

ซึ่งวัตถุประสงค์ของสัญญามีข้อพิจารณาเพิ่มเติม ดังนี้

1) ข้อจำกัดของวัตถุประสงค์ของสัญญา

การกำหนดวัตถุประสงค์ของสัญญาแม้จะสามารถตกลงได้ อย่างอิสระ แต่การตกลงวัตถุประสงค์ของสัญญาในบางครั้งกฎหมายอาจ ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งวัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบ

ด้วยกฎหมายจะส่งผลเสียแก่สัญญาทำให้เป็น “สัญญาที่ไม่สมบูรณ์” มีผลเป็น “โมฆะ” โดยถือว่าสัญญานั้นเสียเปล่าถือว่าไม่เคยเกิดขึ้น และไม่มีผลผูกพันคู่สัญญาเลยมาตั้งแต่ต้น ทั้งนี้ “ข้อจำกัดของวัตถุประสงค์ของสัญญา” ที่จะทำให้เป็นวัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมี ดังนี้

(1) วัตถุประสงค์ที่ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของสัญญาที่ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย หมายถึง การที่สัญญามีเป้าหมายที่ขัดกับที่กฎหมายกำหนดห้ามไว้อย่างชัดเจน ซึ่งกฎหมายที่กำหนดห้ามไว้อย่างชัดเจนสังเกตได้จาก โดยส่วนใหญ่จะมีกำหนดผลที่เป็น การลงโทษหากมีการฝ่าฝืนไว้ เช่น กฎหมายอาญาทั้งหมด จะมีการกำหนดโทษหากฝ่าฝืนเอาไว้ แต่ในกฎหมายแพ่งก็มีบทบัญญัติที่ต้องห้ามขัดแย้งเช่นกัน เช่น เรื่องแบบของสัญญา เป็นต้น

เช่น การกำหนดดอกเบี้ยในสัญญากู้ยืมเงินที่เกินร้อยละ 15 ต่อปี เช่นนี้ ผู้ให้กู้จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระดอกเบี้ยไม่ได้ (แต่ในส่วนเงินต้นที่กู้ยืมไปยังสามารถเรียกคืนได้)

(2) วัตถุประสงค์ที่พ้นวิสัย

วัตถุประสงค์ของสัญญาที่พ้นวิสัย คือ วัตถุประสงค์ที่เป็นไปไม่ได้และไม่อาจมีใครทำตามเป้าหมายนั้นได้เลย โดยเหตุแห่งการพ้นวิสัยนี้จะต้องเกิดขึ้นก่อนหรือขณะทำสัญญาเท่านั้น เมื่อคู่สัญญาทำการตกลงสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ที่พ้นวิสัยจึงไม่อาจมีความผูกพันตามกฎหมายได้

อย่างไรก็ตามหากเหตุแห่งการพ้นวิสัยเกิดขึ้นหลังจากได้ทำสัญญาไปแล้ว กรณีเช่นนี้จะไม่ใช่เรื่องของวัตถุประสงค์ที่พ้นวิสัย เพราะในขณะที่สัญญาเกิดขึ้นแล้วและมีผลแล้วในช่วงแรก เป้าหมายของสัญญายังมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นอยู่

เช่น นาย กู้กั๊ก ทำสัญญาซื้อขายแจกันโบราณกับนาย ไข่นุ้ย แต่ในขณะที่ตกลงสัญญากันอยู่นั้น แจกันดังกล่าวเกิดอุบัติเหตุตกแตกเสียหายไปทั้งหมด เช่นนี้เท่ากับว่าสัญญาซื้อขายแจกันนี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

(3) วัตถุประสงค์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การกำหนดวัตถุประสงค์ของสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน คือ การกำหนดเป้าหมายของสัญญาที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยในด้านต่างๆ เช่น ความสงบเรียบร้อยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ตลอดจนความสงบเรียบร้อยในครอบครัวและกลุ่มอาชีพ เป็นต้น หรืออาจมีผลต่อศีลธรรมของประชาชนในสังคม เช่น จารีต ศีลธรรมความเชื่อของสังคม เป็นต้น ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันออกไปตามพื้นที่และยุคสมัย

เช่น นาย กู้กั๊ก ทำสัญญาจ้างนาย ไข่น้อย ซึ่งเป็นนายให้ว่าความ โดยกำหนดค่าตอบแทนการว่าความเป็นส่วนแบ่งร้อยละ 40 จากเงินที่ได้รับจากการชนะคดี เป็นการตกลงที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการค้าความและหาประโยชน์จากบุคคลอื่น ทั้งที่ตัวทนายความไม่ใช่คู่สัญญาที่พิพาทกันอยู่

วัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

- วัตถุประสงค์ที่ต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย
- วัตถุประสงค์ที่ฝ่าฝืนวิสัย
- วัตถุประสงค์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การตกลงวัตถุประสงค์ของสัญญาให้แตกต่างจากที่กฎหมายกำหนด

โดยทั่วไปในการทำสัญญา คู่สัญญามีสิทธิ เสรีภาพ และอิสระ
ในการทำสัญญาคือคู่สัญญาจะตกลงให้สัญญาที่ทำขึ้นมีวัตถุประสงค์

หรือเป้าหมายอย่างไรก็ได้ แม้ว่าเป้าหมายจะทำได้ยากหรือแม้จะแตกต่างจาก
บทบัญญัติของกฎหมายเพียงใด หากไม่ใช่กฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบ
เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและคู่สัญญาสามารถปฏิบัติตามได้
ก็สามารถตกลงได้

เช่น กฎหมายกำหนดให้ค่าฤชาธรรมเนียมทำสัญญาซื้อขายนั้น
ให้ผู้ซื้อผู้ขายออกเท่ากันทั้งสองฝ่าย แต่คู่สัญญาอาจตกลงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
รับผิดชอบค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดก็ได้

คู่สัญญาสามารถตกลง
ทำสัญญาได้อย่างเสรี
เว้นแต่ วัตถุประสงค์ของสัญญา
จะขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อย
หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การแสดงเจตนาเข้าทำสัญญา

ในการทำสัญญานั้น คู่สัญญาจะต้องเข้าทำสัญญาด้วยเจตนาหรือด้วยความตั้งใจของทุกฝ่ายและเจตนาดังกล่าวจะต้องไม่มีความคลาดเคลื่อน กล่าวคือ เจตนาที่แสดงออกมานั้นตรงกับเจตนาของคู่สัญญาที่ตั้งใจไว้และการแสดงเจตนาไม่ได้เกิดจากความเข้าใจผิด ไม่ว่าจะเป็นการเข้าใจผิดที่เกิดจากตัวคู่สัญญาเองหรือโดนกลั่นแกล้งหลอกลวงจากผู้อื่น รวมถึงเป็นการแสดงเจตนาที่เกิดจากความตั้งใจโดยแท้จริงของคู่สัญญา ไม่ได้เกิดจากการข่มขู่บังคับจากบุคคลใด

ทั้งนี้ สัญญาที่เกิดขึ้นเพราะคู่สัญญาไม่ได้แสดงเจตนาตามที่ตั้งใจไว้ที่เรียกว่า **“การแสดงเจตนาที่บกพร่อง”** คือ การแสดงเจตนาที่ไม่ตรงกับความตั้งใจของคู่สัญญา การแสดงเจตนาที่เกิดจากความเข้าใจผิด การแสดงเจตนาที่เกิดจากการหลอกลวง หรือการแสดงเจตนาที่เกิดจากการข่มขู่บังคับ

ทั้งนี้ หากเจตนาที่แสดงออกมาไม่ตรงกับความตั้งใจที่แท้จริงของคู่สัญญา หรือการแสดงเจตนาที่เกิดจากความเข้าใจผิด ผลที่เกิดขึ้นคือสัญญาอาจจะตกเป็น **“โมฆะ”** ซึ่งถือว่าสัญญานั้นเสียเปล่าไม่มีความผูกพันกันเลยตั้งแต่แรกหรือตกเป็น **“โมฆียะ”** ซึ่งมีผลบังคับได้ แต่ถูกบอกล้างในภายหลัง ความบกพร่องในการแสดงเจตนาที่ทำให้สัญญาเป็นโมฆะหรือโมฆียะนั้นเกิดจากการทำนิติกรรมที่มีเหตุบกพร่องแตกต่างกัน ดังนี้

1) การแสดงเจตนาบกพร่องที่ทำให้สัญญาเป็นโมฆะ

การแสดงเจตนาแสดงออกมาไม่ตรงกับความตั้งใจที่แท้จริง ของคู่สัญญา ซึ่งการแสดงเจตนาเหล่านี้ ได้แก่

(1) เจตนาซ่อนเร้น

เจตนาซ่อนเร้น คือ การแสดงเจตนาโดยที่คู่สัญญาไม่ได้ตั้งใจ ผูกพันตามเจตนาที่แสดงออกมา โดยที่อีกฝ่ายหนึ่งได้รู้ถึงเจตนาที่แท้จริง นั้น หากคู่สัญญาอีกฝ่ายไม่รู้ถึงความตั้งใจที่แท้จริง สัญญานั้นจะมีผล บังคับใช้ได้ แต่หากคู่สัญญาอีกฝ่ายรู้ความตั้งใจที่แท้จริง สัญญาดังกล่าว จะเสียเปล่าไป

เช่น นายกุกโก่เพียงแค่ต้องการยืมรถยนต์จากนายไข่น้อย แต่รู้ว่าหากขอยืมไปนายไข่น้อยคงปฏิเสธ นายกุกโก่จึงเข้าไปทำเป็นขอซื้อ รถยนต์จากนายไข่น้อยแทน การทำสัญญาซื้อขายนี้ หากนายไข่น้อยไม่ทราบถึง ความต้องการที่แท้จริงของนายกุกโก่แล้ว นายไข่น้อยจะได้รับการคุ้มครอง จากกฎหมายโดยให้สัญญาซื้อขายมีผลผูกพันสามารถใช้บังคับได้

(2) เจตนาลวง

เจตนาลวง คือ การแสดงเจตนาที่คู่สัญญาสมคบกัน ทำสัญญาขึ้นมาเพื่อหลอกลวงบุคคลอื่นให้เข้าใจผิดว่าคู่สัญญาต้องการ ผูกพันตามสัญญาที่สร้างขึ้น ทั้งที่แท้จริงแล้วคู่สัญญาไม่ได้ต้องการผูกพัน กันตามสัญญานั้นเลย

อีกทั้ง หากพบว่าความตั้งใจจริงแล้วคู่สัญญาต้องการจะผูกพันกันในสัญญาอื่นต่างจากสัญญาที่แสดงนั้น จะเรียกความต้องการที่จะผูกพันที่แท้จริงของคู่สัญญานั้นว่า **“นิติกรรมอำพราง”** ที่กฎหมายจะให้สัญญาที่ความต้องการจะผูกพันมีผลบังคับใช้ตามเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาต่อไป

เช่น นาย กูกี้โกต้องการขายบ้านของตนให้แก่ นาย ไข่นุ้ย แต่ไม่ยอมให้เจ้าหนี้ของตนรู้ว่าตนจะได้เงินมา จึงตกลงกับ นาย ไข่นุ้ย ให้ร่วมมือกันทำเป็นสัญญาให้ เช่นนี้ถือว่า **“สัญญาให้”** นั้นเสียไป และให้บังคับใช้ตาม **“สัญญาซื้อขาย”** ที่เป็นความต้องการที่แท้จริงของคู่สัญญาแทน

(3) การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญของสัญญา

การแสดงเจตนาทำสัญญาที่ไม่ตรงกับความต้องการของคู่สัญญา เนื่องจากจากความเข้าใจผิดในเรื่องต่างๆ เช่น เข้าใจเนื้อหาสาระของสัญญาผิด แสดงเจตนาต่อคู่สัญญาผิดตัว แสดงเจตนาโดยเข้าใจทรัพย์สินผิดขึ้น เป็นต้น

เช่น นาย กูกี้โกต้องการจ้าง นาย ไข่นุ้ย มาเป็นพนักงาน แต่กลับไปจ้าง นาย ครอบแครง ซึ่งเป็นฝาแฝดของ นาย ไข่นุ้ย ที่หน้าตาคล้ายกัน เพราะความเข้าใจผิด

การแสดงเจตนาบกพร่อง
ที่ทำให้สัญญาเป็นโมฆะ

- เจตนาซ่อนเร้น
- เจตนาฉ้อฉล
- การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิด
ในสาระสำคัญของสัญญา

2) การแสดงเจตนาบกพร่องที่ทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ

การแสดงเจตนาที่เกิดจากความบกพร่องในขั้นตอนการก่อเจตนาที่ไม่ได้เป็นไปตามความประสงค์ของคู่สัญญา ซึ่งความบกพร่องนี้อาจเกิดจากความเข้าใจผิดของคู่สัญญาเองหรือเกิดจากการหลอกลวงหรือการบังคับขู่เข็ญจากบุคคลอื่นก็ได้ ซึ่งการแสดงเจตนาเหล่านี้ ได้แก่

(1) การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินในสัญญา

การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินในสัญญา คือ การแสดงเจตนาที่คู่สัญญาแสดงเจตนาต่อคู่สัญญาหรือตัวทรัพย์สินถูกคนถูกขึ้นแล้ว แต่มีความเข้าใจผิดในคุณสมบัติของคู่สัญญาหรือตัวทรัพย์สินนั้นๆ ทำให้การทำสัญญานั้นไม่ได้คุณสมบัติของคนหรือทรัพย์สินตามที่มุ่งหวัง

เช่น นาย กู้ก่อกต้องการจ้างนายไข่นุ้ยมาเป็นพนักงานบัญชี เพราะเข้าใจว่านายไข่นุ้ยทำบัญชีได้ดี แต่พอจ้างแล้วพบว่านายไข่นุ้ยทำบัญชีไม่เป็นเลย

(2) การแสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉล

การแสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉล คือ การแสดงเจตนาไป โดยการถูกหลอกลวงจากบุคคลอื่นทำให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเข้าใจผิดและความเข้าใจผิดนั้นเป็นส่วนสำคัญในการเข้าทำสัญญา

เช่น นายกุกโก๋ซื้อเพชรปลอมมาจากนายไข่น้อย เนื่องจากถูกนายไข่น้อยหลอกว่าเป็นเพชรแท้

(3) การแสดงเจตนาโดยถูกข่มขู่

การแสดงเจตนาไปโดยความไม่เต็มใจของคู่สัญญา แต่จำต้องแสดงเจตนาไปเนื่องจากถูกข่มขู่จากคู่สัญญาอีกฝ่ายหรือบุคคลอื่น

เช่น นายกุกโก๋ทำสัญญาขายที่ดินให้แก่นายไข่น้อย เนื่องจากถูกนายไข่น้อยขู่ว่าจะหากไม่ขายให้จะทำร้ายร่างกาย

การแสดงเจตนาบกพร่องที่ทำให้สัญญาเป็นโมฆะ

1. การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินในสัญญา
2. การแสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉล
3. การแสดงเจตนาโดยถูกข่มขู่

วิธีการทำสัญญา

(แบบของสัญญา)

โดยทั่วไปแล้ว วิธีการทำสัญญาไม่ได้มีแบบหรือวิธีการเฉพาะที่กำหนดไว้ตายตัว คู่สัญญาจะมีวิธีการทำอย่างไรก็ได้ขอเพียงต่างฝ่ายต่างตกลงให้ตรงกัน และแสดงเจตนาที่ยอมเข้ามาผูกพันระหว่างกันและกัน ซึ่งอาจจะมีวิธีการ เช่น การตกลงกันปากเปล่า การตอบรับตกลงกันทางจดหมายหรืออีเมล ตลอดจนการทำเป็นหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ อย่างชัดเจน เป็นต้น ซึ่งวิธีการเพียงเท่านั้นสัญญาก็เกิดขึ้นได้แล้วและมีผลใช้บังคับได้ทันที

เช่น นาย ก ก็ไปทำสัญญาขายโทรศัพท์ให้แก่ นาย ข หน่อย แม้ว่า จะเป็นการตกลงด้วยปากเปล่าสัญญาก็เกิดขึ้นแล้ว

สัญญาไม่มีรูปแบบ
เพราะเมื่อคู่สัญญาแสดงเจตนาตรงกัน
สัญญาก็เกิดขึ้นทันที

อย่างไรก็ดี สัญญาบางประเภทกฎหมายกำหนดวิธีการทำสัญญาไว้โดยเฉพาะ หมายความว่า กฎหมายกำหนด “**แบบของสัญญา**” เนื่องจากผลของสัญญานั้นอาจกระทบถึงสังคมและประชาชนทั่วไปได้ การกำหนดแบบในการทำสัญญาก็เพื่อสร้างความชัดเจนว่าสัญญามีการเกิดขึ้นแล้วจริงๆ และสามารถอ้างอิงตรวจสอบได้อย่างชัดเจน โดยกฎหมายได้กำหนดแบบที่เป็นวิธีการทำสัญญาลักษณะต่างๆ ไว้ดังนี้

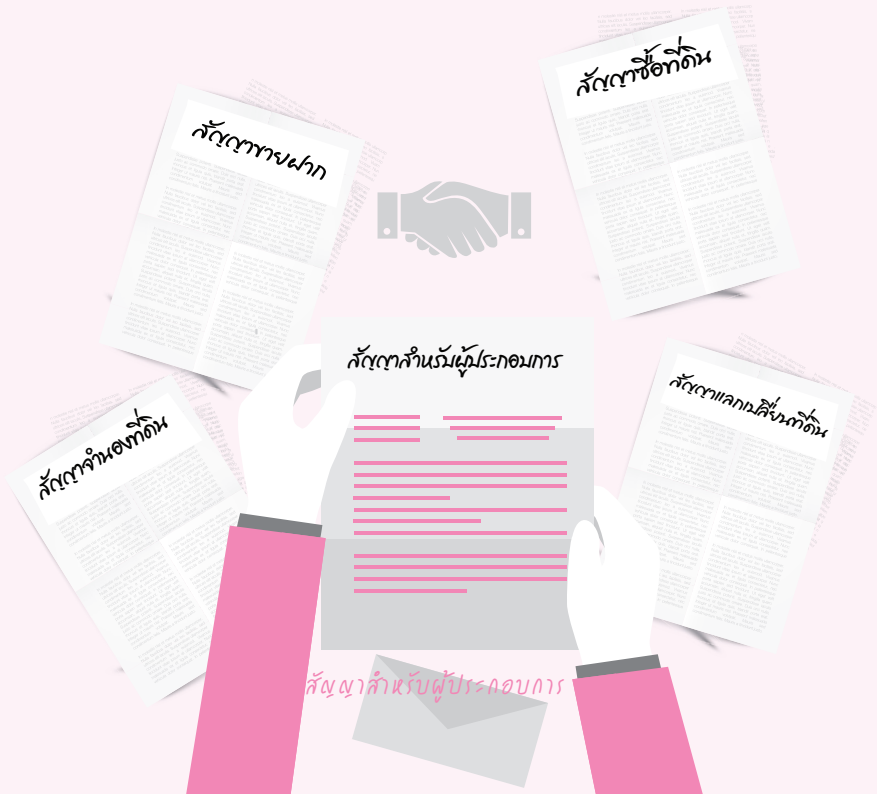
(1) **ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่**

วิธีการทำสัญญาแบบนี้คู่สัญญาจะต้องตกลงทำสัญญากันเป็นหนังสือลายลักษณ์อักษร ลงลายมือชื่อของคู่สัญญาทุกฝ่าย และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับสัญญานั้นๆ สัญญาจึงจะสมบูรณ์ ซึ่งได้แก่การทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับ “**อสังหาริมทรัพย์**” เช่น ที่ดิน อาคาร บ้าน เป็นต้น หรือการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่มีความสำคัญมากในเชิงเศรษฐกิจ เช่น เรือ เครื่องจักร ช่าง ม้า วัว ควาย ที่เรียกว่า “**สังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ**”

สัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน
ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น

- สัญญาซื้อขายที่ดิน
- สัญญาแลกเปลี่ยนที่ดิน
- สัญญาเช่าที่ดิน
- สัญญาวางฝากที่ดิน
- สัญญาจำนองที่ดิน

(2) จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

วิธีการทำสัญญาแบบนี้ คู่สัญญาอาจจะตกลงทำสัญญากันด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือลายลักษณ์อักษรก็ได้ แต่จะต้องทำการจดทะเบียนสิ่งที่ตกลงกันนั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน สัญญาจึงจะมีผล ซึ่งได้แก่ การจดทะเบียนจัดตั้งองค์กรธุรกิจ เช่น ห้างหุ้นส่วนบริษัทจำกัด

สัญญาที่ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น

- การจดทะเบียนจัดตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล
- การจดทะเบียนจัดตั้งห้างหุ้นส่วนจำกัด
- การจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทจำกัด

(3) ทำเป็นหนังสือระหว่างกันเอง

วิธีการทำสัญญาแบบนี้ คู่สัญญาจะต้องทำเป็นหนังสือ ปลายลักษณะอักษรและลงลายมือชื่อคู่สัญญาทุกฝ่ายไว้ระหว่างกันเองจึงจะมีผลบังคับใช้ระหว่างคู่สัญญา

สัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือ
ระหว่างกันเอง เช่น

- สัญญาเช่าซื้อ
- สัญญารับสภาพหนี้
- สัญญาโอนหนี้

นอกจากวิธีการทำสัญญาข้างต้น ในบางกรณีกฎหมายอาจกำหนดแบบวิธีการพิเศษในการดำเนินการทำนิติกรรมสัญญาบางชนิด เช่น การออกเช็ค กฎหมายกำหนดให้จะต้องมีรายละเอียดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นต้องมีการบอกชื่อว่าเป็นเช็ค มีคำสั่งให้ใช้เงินจำนวนแน่นอนโดยปราศจากเงื่อนไข มีชื่อหรือยี่ห้อและสำนักงานของธนาคาร มีชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงิน

หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ มีสถานที่ใช้เงิน มีวันและสถานที่ออกเช็ค และมีลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย เป็นต้น

ทั้งนี้ หากคู่สัญญาไม่ได้ดำเนินการตาม “แบบของสัญญา” ที่กฎหมายกำหนด สัญญาดังกล่าวจะเป็น “สัญญาที่ไม่สมบูรณ์” มีผลตกเป็น “โมฆะ” และไม่อาจใช้บังคับระหว่างกันได้

หากคู่สัญญา
ไม่ทำตาม
“แบบของสัญญา”
สัญญาเป็น “โมฆะ”

การทำสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

สัญญาบางอย่างแม้กฎหมายจะไม่ได้กำหนดให้มีแบบหรือวิธีการไว้โดยเฉพาะ แต่กฎหมายกำหนดให้สัญญานั้นจะต้องมี “หลักฐานเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อคู่สัญญาที่จะต้องรับผิดชอบ” ไว้ คือ ต้องมีการทำหลักฐานไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและจะต้องลงลายมือชื่อของผู้ที่จะต้อง

รับผิดชอบในสัญญาไว้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าได้มีสัญญาเกิดแล้ว เช่น หลักฐานของสัญญา ก็ต้องมีข้อความแสดงว่ามีการกู้เงินเกิดขึ้น เป็นจำนวนเท่าไร และต้องมีลายมือชื่อของผู้กู้ไว้ด้วยเสมอ

สาเหตุที่กำหนดให้สัญญาบางประเภทจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ เพราะกฎหมายต้องการให้ง่ายต่อการฟ้องร้องบังคับคดี ไม่ยุ่งยากในการสืบพยาน ดังนั้น คู่สัญญาจึงต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือเพื่อสัญญาดังกล่าวสามารถนำไปฟ้องร้องต่อศาลได้ เช่น สัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาตั้งแต่ 20,000 บาทขึ้นไป สัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์พิเศษ สัญญากู้ยืมเงินตั้งแต่ 2,000 บาทขึ้นไป

สัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ เช่น

- สัญญาเช่าบ้าน
- สัญญาจำนอง หรือจำซื้อที่ดิน
- สัญญาซื้อขายรถจักรยานยนต์
- สัญญากู้ยืมเงิน 3,000 บาท

อย่างไรก็ตามหลักฐานเป็นหนังสือนั้นไม่ใช่แบบของสัญญา ดังนั้นสัญญาที่ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือจะ “ไม่เป็นโมฆะ” แต่จะเกิดผลเสียคือ “ไม่สามารถนำสัญญาไปฟ้องร้องได้” ดังนั้น แม้ตอนทำสัญญาอาจจะยังไม่ทำหลักฐานเป็นหนังสือไว้ก็สามารถจัดทำหลักฐานเป็นหนังสือในภายหลังได้

ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือฟ้องร้องไม่ได้

หลักฐานเป็นหนังสือทำขึ้นในภายหลังได้

ความไม่สมบูรณ์ของสัญญา

(สัญญาไม่สมบูรณ์คืออะไร มีผลอย่างไร)

หากองค์ประกอบของสัญญาบกพร่องไปไม่ว่าเรื่องใดที่อธิบายมา สัญญาที่ทำขึ้นก็จะเสียหายและเป็น “สัญญาที่ไม่สมบูรณ์” ซึ่งผลของสัญญาที่ไม่สมบูรณ์ แบ่งได้เป็น 2 กรณี ตามเหตุของความบกพร่องในองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1) โฆษะ

สัญญาเสียเปล่า ถือว่าไม่เคยเกิดขึ้น ไม่เกิดผลทางกฎหมาย ไม่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในสิทธิแต่อย่างใด สิทธิ หน้าที่อย่างใด ๆ ความผูกพันของทุกฝ่ายคงเป็นหรือมีอยู่เช่นเดิมเหมือนกับในตอนที่ก่อนมีการทำสัญญานั้นขึ้น เช่น หากนาย กู้ กู้ ทำสัญญาขายรถยนต์ของตนให้แก่ นาย ไข่ น้อย ในราคา 300,000 บาท แต่มีเหตุให้สัญญานั้นเป็นโฆษะไป เช่นนี้ นาย กู้ กู้ และ นาย ไข่ น้อย ไม่มีความผูกพันตามสัญญาซื้อขายนี้ นาย กู้ กู้ จะเรียกให้นาย ไข่ น้อย ชำระเงินไม่ได้ ในทางกลับกัน นาย ไข่ น้อย ก็ไม่สามารถเรียกให้นาย กู้ กู้ ส่งรถยนต์ให้ได้เช่นเดียวกัน

2) โฆษียะ

สัญญานั้นสมบูรณ์ แต่อาจจะถูกบอกล้างสัญญาได้ในภายหลัง ดังนั้นโดยสภาพของสัญญาที่ตกเป็นโฆษียะนั้น จึงใช้ได้ “คล้าย” สัญญาที่สมบูรณ์โดยทั่วไป เพียงแต่ว่าความสมบูรณ์ของสัญญาที่ตกเป็นโฆษียะ จะเป็นความสมบูรณ์ที่ไม่เด็ดขาดซึ่งอาจถูก “บอกล้าง” ได้ และจะมีผลให้สัญญานั้นตกเป็นโฆษะไป

อย่างไรก็ตามผู้มีสิทธิที่จะบอกล้างสัญญาจะต้องเป็นคู่สัญญาฝ่ายที่แสดงเจตนาบกพร่อง เพราะความสำคัญผิด หรือถูกกลฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่ หรือผู้แทนโดยชอบธรรมที่เป็นผู้ดูแลผู้เยาว์ หรือผู้อนุบาลที่เป็นผู้ดูแล

คนไร้ความสามารถหรือผู้พิทักษ์เป็นผู้ดูแลคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือ คู่สัญญาฝ่ายที่มีความสามารถบกพร่องที่กลับมามีความสามารถแล้วเท่านั้น เช่น เด็กผู้เยาว์ที่บรรลุนิติภาวะแล้วก็สามารถมีสิทธิไปบอกล้างสัญญาที่ตน ทำไว้ในช่วงที่เป็นผู้เยาว์ได้ เป็นต้น

อีกทั้งการบอกล้างสัญญานี้ โดยทั่วไปจะต้องบอกล้างภายในระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันทำสัญญา หรือภายใน 1 ปี นับแต่รู้เหตุสำคัญผิด หรือเหตุที่ถูกกลั่นแกล้งหรือเหตุที่ถูกข่มขู่ หรือบุคคลผู้นั้นกลับเป็นผู้มีความสามารถแล้วเท่านั้น หากเกินระยะเวลาอันใดอันหนึ่งก็ไม่สามารถจะไป บอกล้างสัญญาได้อีกต่อไป แต่สัญญาบางประเภทอาจกำหนดระยะเวลา ในการบอกล้างแตกต่างจากกรณีทั่วไปได้ เช่น สัญญาประกันภัยกำหนดให้ ใช้สิทธิบอกล้าง ภายในระยะเวลา 5 ปีนับตั้งแต่วันทำสัญญา หรือภายใน 1 เดือนนับตั้งแต่รู้เหตุความสำคัญผิด

การบอกล้างสัญญาที่เป็นโมฆะนี้จะมีผลให้สัญญาดังกล่าวถือว่า ย้อนกลับไป “เป็นโมฆะตั้งแต่แรก” ดังนั้น คู่สัญญาจะต้องกลับคืนสู่ สถานะเดิม คือ หากได้สิ่งใดที่มาจากสัญญาก็จะต้องคืนให้แก่กันให้เหมือนกับสภาพที่เป็นอยู่ก่อนเกิดสัญญา ทั้งนี้ หากไม่สามารถที่จะคืนให้ เป็นดังเดิมได้ก็จะต้องจ่ายค่าเสียหายทดแทน

● โฆษะ

สัญญาเสียเปล่า ถือว่าไม่เคยเกิดขึ้น ไม่เกิดผลทางกฎหมาย ไม่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในสิทธิ แต่อย่างไร สิทธิ หน้าที่อย่างใดๆ

● โมฆียะ

สัญญานั้นสมบูรณ์ แต่อาจจะถูกบอกล้างสัญญาได้ในภายหลัง ดังนั้นโดยสภาพของสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะนั้น จึงใช้ได้ “คล้าย” สัญญาที่สมบูรณ์โดยทั่วไป

เช่น นายก๊วกไ้ อายุ 16 ปี ทำสัญญาขายรถยนต์ของตนให้แก่นายไข่น้อย ในราคา 300,000 บาท สัญญาดังกล่าวตกเป็นโมฆียะ ต่อมานายก๊วกไ้ อายุครบ 20 ปี นายก๊วกไ้จึงมีสิทธิบอกล้างสัญญาซื้อขายรถยนต์นั้น และเมื่อบอกล้างสัญญาดังกล่าวจะถือเป็นโมฆะ นายไข่น้อยจึงต้องคืนรถยนต์คันดังกล่าวให้แก่นายก๊วกไ้ และนายก๊วกไ้ต้องคืนเงิน 300,000 บาท ให้แก่นายไข่น้อยเพื่อให้แต่ละฝ่ายอยู่ในสภาพที่เหมือนกับก่อนทำสัญญากัน

การเลิกสัญญา

เมื่อคู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญาแล้ว คู่สัญญาย่อมผูกพันตนเองที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ให้ไว้แก่กัน และเมื่อต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ตามสัญญาเสร็จสิ้นแล้ว สัญญาจะถือเป็นอันสิ้นสุดลง หรือคู่สัญญาเห็นตรงกันว่าควรจะยุติความผูกพันตามสัญญาที่มีอยู่ก็สามารถตกลงเลิกสัญญากันได้

เช่น นายกุกโก่ทำสัญญาเช่าอาคารจากนายไข่นุ้ยเป็นเวลา 3 ปี แต่หลังจากผ่านไปเพียง 1 ปี นายกุกโก่และนายไข่นุ้ยต่างเห็นว่าควรจะยุติสัญญาเช่า นายกุกโก่และนายไข่นุ้ยก็สามารถตกลงเลิกสัญญากันได้

นอกจากนี้ สัญญาอาจสิ้นสุดลงได้ด้วยการบอกเลิกสัญญา โดยคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว โดยในกรณีนี้ฝ่ายที่จะบอกเลิกสัญญาจะต้องเป็นฝ่ายที่มี **“สิทธิบอกเลิกสัญญา”** โดยสิทธิบอกเลิกสัญญา มีได้ 2 กรณีคือ

1) **สิทธิบอกเลิกสัญญาตามกฎหมาย** เป็นสิทธิของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่สามารถเลิกสัญญาได้โดยฝ่ายเดียว โดยสิทธินั้นได้มาโดยผลของกฎหมาย ได้แก่

- **คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้**

คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะมีสิทธิบอกเลิกได้ แต่จะต้องบอกกล่าวให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาทำการปฏิบัติตามสัญญาโดยกำหนดระยะเวลาพอควรให้เสียก่อน และเมื่อครบระยะเวลาที่กำหนดแล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจึงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

เช่น นายก๊กไก่ทำสัญญาซื้อขายรถยนต์กับนายไข่น้อย โดยกำหนดให้นายไข่น้อยส่งมอบรถยนต์ในวันที่ 1 เมษายน หากถึงวันนั้นนายไข่น้อยไม่ส่งมอบตามที่ตกลง นายก๊กไก่อังไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญา นายก๊กไก่ต้องกำหนดระยะเวลาพอสมควรให้นายไข่น้อยส่งมอบอีกครั้ง หากนายไข่น้อยไม่ส่งมอบอีกนายก๊กไก่อจึงมีสิทธิบอกเลิกสัญญา

● **คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ตามเวลาในกรณีเวลาเป็นสาระสำคัญ**

คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาในระยะเวลาที่กำหนดไว้ และหากมาปฏิบัติการชำระหนี้ภายหลังจากระยะเวลานั้น ก็จะไม่เป็นประโยชน์แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอีกต่อไป เช่นนี้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสามารถใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้ **“ทันที”** เมื่อไม่มีการชำระหนี้ในเวลาที่กำหนดไว้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวทวงถามจากฝ่ายที่ผิดสัญญา

เช่น นายก๊กไก่ทำสัญญาสั่งทำเค้กเพื่อฉลองในงานวันเกิดจากนายไข่น้อย เมื่อถึงวันเกิดหากนายไข่น้อย ยังไม่ส่งเค้กมาให้ เช่นนี้ นายก๊กไก่อมีสิทธิบอกเลิกสัญญาทันที

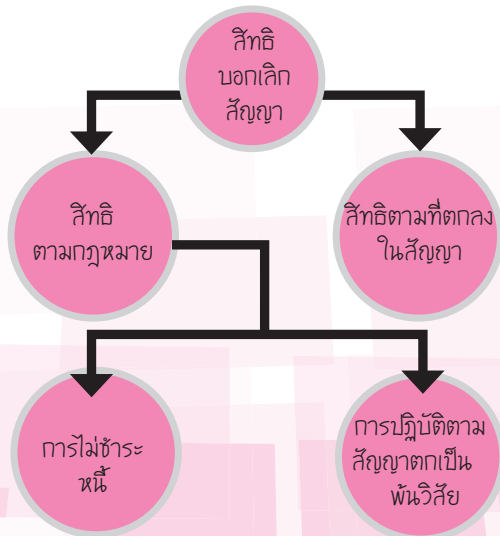
● **การปฏิบัติตามสัญญาตกเป็นพันวิสัยจากความผิดของคู่สัญญาที่เป็นลูกหนี้**

การปฏิบัติตามสัญญาไม่สามารถดำเนินการได้อีกต่อไป ทั้งนี้ การไม่สามารถดำเนินการได้อีกต่อไปนั้นเป็น **“ความผิดของคู่สัญญาที่เป็นลูกหนี้”** เช่นนี้คู่สัญญาอีกฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้สามารถใช้สิทธิเลิกสัญญาได้ทันที

เช่น นาย กูกไก่ทำสัญญาซื้อขายรถยนต์กับนาย ไข่ น้อย โดยยังไม่ได้ส่งมอบรถยนต์กัน ต่อมา นาย ไข่ น้อย ลืม ล้อครรถยนต์คันดังกล่าวทำให้รถยนต์โดนขโมยหายไป เช่นนี้ นาย กูกไก่ มี สิทธิ บอกละเมิดสัญญาได้

2) สิทธิ เลิกสัญญา ตามข้อกำหนดในสัญญา กรณีที่ คู่สัญญา ได้ตกลงเงื่อนไขหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อบอกละเมิดสัญญา และเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือเงื่อนไขนั้นแล้ว คู่สัญญา มี สิทธิ บอกละเมิดสัญญา ได้ทันที

เช่น นาย กูกไก่ทำสัญญาซื้อขายรถยนต์กับนาย ไข่ น้อย โดยกำหนดชัดเจนในสัญญาว่า หากนาย ไข่ น้อย ไม่นำรถยนต์มาส่งมอบให้ภายใน 3 วัน นาย กูกไก่ จะมี สิทธิ เลิกสัญญา ดังนั้น หากครบระยะเวลา 3 วัน แล้ว นาย ไข่ น้อย ยังไม่นำรถยนต์มาให้ นาย กูกไก่ สามารถเลิกสัญญาได้ทันที

ผลแห่งการเลิกสัญญา

(เมื่อเลิกสัญญาจะเป็นอย่างไร)

1) การเลิกสัญญากรณีไม่ผิดสัญญา

เมื่อมีการเลิกสัญญาโดยไม่มีการผิดสัญญา ในกรณีของ “สัญญาทั่วไป” ผลของการเลิกสัญญา คือ สัญญาที่มีอยู่จะระงับไปและอาจส่งผลกระทบย้อนหลังไปตั้งแต่วันที่ทำสัญญา ทำให้คู่สัญญาไม่มีหน้าที่ต่อกันอีกต่อไปโดยคู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม หากได้รับการชำระหนี้ใดมา ก็ต้องคืนสิ่งที่ได้รับมากลับคืนไป ให้แต่ละฝ่ายกลับไปเหมือนก่อนที่จะเกิดสัญญานั้นเอง ทั้งนี้ หากไม่สามารถคืนกันได้ก็ต้องชดใช้ราคาเป็นเงินแทนอย่างไรก็ดี หากเป็นการเลิกสัญญากันโดยคู่สัญญาตกลงเลิกสัญญากันเอง คู่สัญญาอาจจะกำหนดผลของการเลิกสัญญาให้เป็นอย่างอื่นก็ได้

เช่น นายกุกโก่ทำสัญญาซื้อขายรถยนต์กับนายไข่นุ้ย โดยจ่ายเงินและรับรถยนต์มาแล้วหากต่อมามีการตกลงเลิกสัญญา นายกุกโก่จะต้องคืนรถยนต์พร้อมค่าใช้จ่ายทรัพย์สินให้แก่นายไข่นุ้ย และนายไข่นุ้ยต้องคืนเงินพร้อมดอกเบี้ยให้แก่นายกุกโก่ด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ กรณี “สัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์ไปแล้ว”

เช่น สัญญาเช่าที่ผู้ให้เช่าได้ส่งมอบบ้านเช่าให้ใช้ประโยชน์ไปแล้ว สัญญาจ้างงานที่ลูกจ้างทำงานให้นายจ้างไปแล้ว การใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาประเภทนี้จะไม่มีผลย้อนหลัง แต่จะมีผลเป็นการระงับความผูกพันที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตเท่านั้น ดังนั้น การชำระหนี้ใดๆ ที่ได้รับมาในช่วงที่สัญญายังมีผลก่อนที่จะเลิกกัน เช่น ค่าเช่า เงินเดือน เหล่านี้ไม่ต้องคืนให้แก่อีกฝ่าย

เช่น นายกุกโกให้นายไข่นุ้ยเช่าบ้านเป็นระยะเวลา 1 ปี โดยให้จ่ายค่าเช่าเป็นรายเดือน เมื่อผ่านไป 6 เดือน นายไข่นุ้ยจ่ายค่าเช่ามาตลอด แต่นายไข่นุ้ยต้องการย้ายที่อยู่และนายกุกโกต้องการให้ผู้อื่นมาเช่าบ้านแทน ทั้งสองจึงตกลงเลิกสัญญาเช่ากัน เช่นนี้ แม้วานายไข่นุ้ยต้องคืนบ้านให้แก่ นายกุกโก แต่นายกุกโกไม่ต้องคืนเงินค่าเช่าที่ได้รับมาตลอด 6 เดือน ให้แก่นายไข่นุ้ย

2) การเลิกสัญญากรณีผิดสัญญา

หากการที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง “ผิดสัญญา” ในกรณีของ “สัญญาทั่วไป” เมื่อทำการเลิกสัญญาแล้ว เมื่อคู่สัญญาอีกฝ่าย “ไม่ต้องการรับชำระหนี้” จากฝ่ายที่ผิดสัญญาอีกต่อไปแล้วและใช้สิทธิการเลิกสัญญานั้น นอกจากสัญญาจะระงับไปและคู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมแล้ว

คู่สัญญาอีกฝ่ายยังสามารถเรียก “ค่าเสียหาย” ที่เกิดขึ้นจากฝ่ายผิดสัญญา ได้เพิ่มเติมอีกด้วย

เช่น นายก๊กไก่ทำสัญญาซื้อรถยนต์กับนายไข่นุ้ยโดยนายก๊กไก่จ่ายเงินให้ไปแล้วและได้ตกลงกันอีกว่าหากนายไข่นุ้ยนำรถมาส่งไม่ได้ นายก๊กไก่อมีสิทธิบอกเลิกสัญญาและเรียกค่าเสียหายเป็นเงิน 100,000 บาท หากต่อมาได้มีการเลิกสัญญาเพราะนายไข่นุ้ยไม่สามารถส่งมอบรถยนต์ให้ได้ เช่นนี้ นอกจากนายไข่นุ้ยจะต้องคืนเงินพร้อมดอกเบี้ยให้แก่นายก๊กไก่แล้ว นายก๊กไก่อยังสามารถเรียกค่าเสียหายจากการผิดสัญญาที่ตกลงกันได้ เป็นเงิน 100,000 บาทจากนายไข่นุ้ยเพิ่มเติมได้อีกด้วย

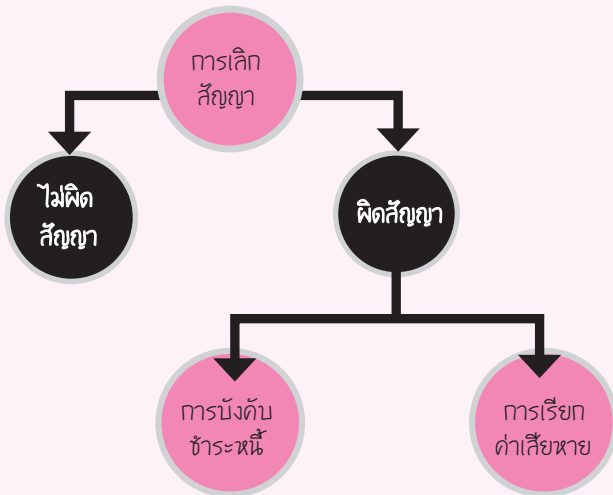
อย่างไรก็ตาม กรณี “สัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์ไปแล้ว” เช่น สัญญาเช่าที่จ่ายค่าเช่าเป็นรายเดือน สัญญาจ้างแรงงานที่จ่ายเป็นเงินเดือน การใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาจะไม่มีผลย้อนหลัง แต่จะมีผลเป็นการระงับความผูกพันที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตเท่านั้น ดังนั้น หากมีหนี้ใดๆ ที่ผิดสัญญายังติดค้างกันอยู่ก่อนเลิกสัญญา คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญาก็สามารถ “เรียกให้ชำระหนี้” ที่ยังติดค้างอยู่ พร้อมทั้ง “ค่าเสียหาย” ได้

เช่น นายก๊กไก่ให้นายไข่นุ้ยเช่าบ้านเป็นระยะเวลา 1 ปี โดยให้จ่ายค่าเช่าเป็นรายเดือน ต่อมาเมื่อผ่านไป 3 เดือน นายไข่นุ้ยยังไม่จ่ายค่าเช่าบ้าน

แก่นายกูกโก่เลย นายกูกโก่จึงใช้สิทธิเลิกสัญญาเช่าบ้านดังกล่าว เช่นนี้ ผลของการบอกเลิกจะระงับความผูกพันในอนาคต ส่วนเงินค่าเช่าที่ นายไข่นุ้ยยังค้างไว้ 3 เดือนนั้น นายกูกโก่ยังสามารถเรียกให้ชำระได้ พร้อมทั้ง สามารถเรียกค่าเสียหายจากการผิดสัญญา เช่น ค่าฤชาธรรมเนียมศาล ในการฟ้องคดีจากนายไข่นุ้ยได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตามผลของการเลิกสัญญาจะมีความแตกต่างจากการ “บอกล้าง” สัญญาที่เป็น “โมฆียะ” ซึ่งผลของการบอกล้างโมฆียะ (อธิบาย ไว้ในเรื่อง “ความไม่สมบูรณ์ของสัญญา”)

กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม

189/1 ถนนบางขุนนนท์ แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

โทรศัพท์ 0 2881 4999 สายด่วน 1111 กด 79

www.led.go.th